

Sygn. akt I USK 256/22

POSTANOWIENIE

Dnia 25 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania R. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Koszalinie
o wysokość świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 kwietnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z dnia 15 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 130/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w Szczecinie) kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu się przez adwokata K. G.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 15 grudnia 2021 r. w sprawie z odwołania R. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Koszalinie w przedmiocie wysokości świadczenia, oddalił apelację odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie z dnia 27 stycznia 2021 r., którym oddalono odwołanie i nie obciążono odwołującego się kosztami zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok został przez odwołującego się zaskarżony skargą kasacyjną w całości. Skargę oparto na podstawie naruszenia prawa materialnego: art. 25 ust. 1 b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz.U. 1998 Nr 162, poz. 1118 ze zm. (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.; dalej: ustawa emerytalna), przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w przypadku ubezpieczonego - mężczyzny urodzonego w 1950 r., który przeszedł na wcześniejszą emeryturę z uwagi na pracę w warunkach szczególnych - zachodzi podstawa do obniżenia wysokości podstawy wymiaru emerytury w wieku powszechnym o sumę wszystkich kwot pobranych emerytur wcześniejszych, podczas gdy zgodnie z prawidłową wykładnią przepisu w stosunku do ubezpieczonego, potrąceniu mogą podlegać wyłącznie kwoty emerytury w wieku obniżonym wypłacone po osiągnięciu przez ubezpieczonego wieku uprawniającego do nabycia emerytury w wieku powszechnym.

Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości przez uwzględnienie odwołania i przyznanie prawa do emerytury w prawidłowej, wyższej wysokości, bez obniżenia podstawy wymiaru emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wcześniejszych, za wyjątkiem tych wypłaconych po osiągnięciu przez ubezpieczonego wieku uprawniającego do nabycia emerytury w wieku powszechnym, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, a ponadto o zasądzenie od organu na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania przed Sądami obu instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. Reprezentujący skarżącego pełnomocnik z urzędu wniósł o zasądzenie zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, według aktualnie obowiązujących przepisów. Oświadczył jednocześnie, że koszty tej pomocy nie zostały uiszczone w żadnej części.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. W ocenie skarżącego oczywista zasadność skargi wynika z tego, że w odniesieniu do sytuacji faktycznej, w jakiej znajduje się ubezpieczony nie można stosować art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej bez uwzględnienia standardu konstytucyjnego doprecyzowanego w wyroku

Trybunału Konstytucyjnego P 20/16. Skoro ubezpieczony w chwili przejścia na emeryturę w wieku obniżonym nie mógł spodziewać się tego, że decyzja ta spowoduje obniżenie świadczenia powszechnego, to powołany przepis ustawy emerytalnej należy rozumieć w taki sposób, że potrąceniu podlegają wyłącznie kwoty emerytury pobranej w wieku obniżonym wypłacone po osiągnięciu przez wnioskodawcę wieku uprawniającego do nabycia emerytury w wieku powszechnym. Ubezpieczony nabył prawo do pobierania wcześniejszej emerytury z dniem 5 lutego 2010 r., a prawo do emerytury powszechnej z dniem 5 listopada 2015 r., a zatem brak było podstaw do pomniejszenia mu świadczeń o sumę wszystkich wypłaconych mu od dnia 5 lutego 2010 r. do dnia 5 listopada 2015 r. W ocenie skarżącego znajduje to odzwierciedlenie w ocenie w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w szczególności w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2021 r., III USKP 52/21 oraz wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2022 r., III USKP 98/21.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860). Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem „rażącego”, „ewidentnego”, „kwalifikowanego” lub „oczywistego”, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z dnia 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr 2497587).

Odnosząc się do uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, stwierdzić należy, że Sąd Najwyższy w niniejszym składzie, podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 października 2017 r., III UZP 6/17 (LEX nr 2374973), w której wyjaśniono, że do naruszenia prawa nabytego przez nowe prawo o skutku retrospektywnym, miałyby miejsce wówczas, gdyby prawo to formułowało np. nowe, dodatkowe przesłanki nabycia prawa do emerytury lub też modyfikowało istniejące, np. wprowadzając wymaganie wyższego wieku lub dłuższego stażu. W oparciu o powyższe Sąd Najwyższy podkreślił, że czym innym jest prawo do emerytury nabyte na mocy art. 100 ustawy emerytalnej, a czym innym prawo do określonej wysokości świadczenia. Zostaje ona ustalona w decyzji organu rentowego. Zasada ustawowej gwarancji oznacza bowiem, że parametry i sposób ustalania wysokości świadczenia uregulowane są ustawowo (mogą zatem podlegać zmianom), a organ rentowy jest związany przepisami ustawy i nie może z ich pominięciem ustalić wysokości świadczenia. Oznacza to, że ochronie konstytucyjnej podlega nabyte, niezrealizowane prawo do emerytury (obejmujące warunki nabycia tego prawa: wiek, staż itp.) od momentu jego nabycia z mocy prawa, natomiast prawo do emerytury w określonej wysokości powstaje dopiero w momencie ustalenia tej wysokości w związku ze złożeniem przez osobę uprawnioną stosownego wniosku (prawo nabyte realizowane).

Również Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 7 maja 2014 r., K 43/12, uznał zmiany wprowadzone w ustawie o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw za zgodne między innymi z art. 2, 32 i 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W obszernym uzasadnieniu Trybunał uzasadnił, że celem nowego systemu emerytalnego było stworzenie mechanizmu gromadzenia środków finansowych łagodzących w przyszłości zwiększone wydatki związane z postępującym procesem starzenia się ludności, przy ograniczeniu roli państwa. Trybunał Konstytucyjny, odwołując się do utrwalonego orzecznictwa stwierdził, że przeprowadzona reforma systemu ubezpieczeń społecznych miała oparcie w wartościach i normach konstytucyjnych, "urzeczywistniając" prawo do zabezpieczenia społecznego w aktualnych warunkach demograficznych i gospodarczych.

Po wydaniu uchwały III UZP 6/17, Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16 (OTK-A 2019/11) zajął się kwestią zgodności 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 r., które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy. Trybunał dostrzegł niezgodność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej z art. 2 Konstytucji i wyrażoną w tym przepisie zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, nie wiążąc tego z ochroną praw nabytych, lecz z naruszeniem zasady lojalności państwa względem obywatela przez wprowadzenie niekorzystnych skutków prawnych decyzji, która w chwili jej podejmowania nie była obciążona tymi skutkami, przy jednoczesnym braku możliwości uchylenia się od jej skutków.

Opierając się na argumentacji Trybunału Konstytucyjnego w wyroku (P 20/16) Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 listopada 2019 r., sygn. akt III UZP 5/19 wskazał, że rozważania Trybunału Konstytucyjnego uprawniają do wniosku, że do treści nabytego *in abstracto* prawa do emerytury włączyć należy zasady obliczania jego wysokości. Stanowisko to nie przesądza jednak o tym, że w każdym przypadku nie jest możliwa zmiana przepisów na niekorzyść jego adresatów.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podzielił motywy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2017 r., 381/16 (LEX nr 2376896), gdzie trafnie zauważono, że skorzystanie z przywileju przejścia i pobrania wcześniejszych emerytur na podstawie przepisów szczególnych dotyczących emerytur dla niektórych ubezpieczonych, uzasadnia i proporcjonalnie usprawiedliwia pomniejszenie podstawy wymiaru emerytury ustalonej na podstawie art. 24 ust. 1 i następnych ustawy emerytalnej o sumy poprzednio pobranych wcześniejszych emerytur, przy zastosowaniu mechanizmu ustalania wysokości świadczeń emerytalnych w zależności od proporcjonalnego prognozowanego "średniego trwania życia" osoby uprawnionej, ponieważ osobom uprawnionym do takich samych rodzajowo świadczeń powinna przysługiwać emerytura ustalana według takich samych (równych) zasad obliczania jej wysokości bez względu na datę złożenia wniosku emerytalnego. Każdy mechanizm ustalania wysokości świadczeń emerytalnych ma określone uwarunkowania majątkowe, które gwarantują prawem

określoną wysokość ustalanych emerytur w prognozowanych długoterminowych okresach ich pobierania przede wszystkim ze względu na zgromadzony kapitał składkowy, który pomniejszają wcześniej wypłacone kwoty pobranych długoterminowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Taki stan rzeczy usprawiedliwia ustawowe modyfikowanie wysokości emerytur ze względu na wcześniejsze pobranie i spożytkowanie tych samych rodzajowo, choć wcześniejszych świadczeń emerytalnych, które uszczupliły zgromadzony indywidualny kapitał emerytalny oraz Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, z którego emerytury są wypłacane.

Ponadto w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2023 r., I USKP 54/22, niepubl., zauważono, że także w doktrynie podkreśla się, że brak odliczenia pobranych emerytur uprzywilejowałaby tę kategorię ubezpieczonych, nadużywając solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, w nieuzasadniony sposób uszczuplając przychody Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz stanowi nadużycie solidarności w relacjach między członkami wspólnoty ryzyka, gdyż nałożono by na nią obowiązek sfinansowania wypłaty tej części emerytury w wieku powszechnym, która nie znajduje pokrycia we wcześniej wniesionym (zaewidencjonowanym), lecz wydanym (tj. pomniejszonym o kwoty pobranych emerytur) wkładzie ubezpieczonego stanowiącym zasadniczy element podstawy obliczenia emerytury (zob. głosę K. Antonowa do przywołanej wyżej uchwały Sądu Najwyższego III UZP 6/17, OSP 2019 nr 1, poz. 5).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej odwołującemu się w postępowaniu kasacyjnym, orzeczono w myśl § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 68) w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. SK 66/19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 769).